

כיצד לנצח במלחמה?

תכנית ד' - 1948

פעילות לתלמידים

מצב העניינים בחודש מרץ 1948. ימים אחדים אחרי החלטה באו"ם ב- 29 בנובמבר 1947, החלה מלחמה לא סדירה ובין קהילתית בין הפלסטינים ליהודים בארץ ישראל. שלושת חודשיה הראשונים של המלחמה התאפיינו בפגיעות בנפש וברכוש בערים המעורבות, בשכונות גבול עירוניות, ביישובים מבודדים ובדרכים. בתוך כך הכוחות הערבים ריכזו את פעולותיהם נגד התחבורה העברית ברוב כבישי הארץ- בין חיפה לגליל המערבי, בין תל אביב לדרום ובעיקר בעורק התחבורה הראשי: כביש תל אביב- ירושלים. התקפות הפלסטינים התרחשו בעיקר בקטע שבין שער הגיא לבין הקסטל- כפר ערבי ששלט על הדרך לירושלים. כדי לשמור על הקשר עם ירושלים ולהגן על הנוסעים החלו לנסוע בדרך זו רק בשיירות ממוגנות ביחידות של לוחמי פלמ"ח נושאים נשק ובהמשך במכוניות משוריינות. אלא שחודש מרץ אותה שנה לימדנו ששיטת השיירות עולה בתוהו. במהלך חודש זה נפגעו שלוש שיירות: נבי דניאל וחולדה שעשו את דרכם לירושלים וממנה ושיירת יחיעם שנפלה בצפון בסמוך לכברי. בשלב זה, אפוא הצליחו הערבים לנתק ולבודד את יישובים וריכוזים יהודיים ובכלל זאת את גוש עציון, משגב עם, יד מרדכי ומעל לכל העיר ירושלים. מציאות בלתי אפשרית זו ובפרט ניתוקה של ירושלים, הציבו אתגר משמעותי בפני היישוב היהודי ובפני ההנהגה הצבאית והפוליטית שנדרשה לעשות מעשה.

מטלה לתלמידים. אתם יועצים אסטרטגיים של מפקדי ההגנה, יעקב דורי וישראל גלילי. מה אתם מציעים להם כדי להפוך את הקערה על פיה ולנצח במלחמה?

.....

.....

.....

.....

.....

מה היתרונות ומה החסרונות של כל הצעה שהעליתם?

.....

הפתרון שהתקבל. הקשיים בחודשים הראשונים הבהירו למפקדת ההגנה ולהנהגת היישוב כי יש לחולל תפנית מהירה במלחמה וכן להעריך לקראת עזיבת הבריטים את הארץ ב-15 במאי. לפיכך ב-10 במרץ אושרה **תוכנית ד'.** יעדיה הוגדרו: "השתלטות על שטחה של המדינה העברית המוצעת והגנה על גבולותיה. תוכנית ד' העבירה את היוזמה לצד היהודי וכך בחודשים אפריל- מאי 1948 עבר היישוב מהגנה למתקפה ובסיוע נשק מצ'כוסלובקיה, ביצע מדיניות התקפית שעיקרה כיבוש הכפרים הערבים החולשים על הדרכים, כיבוש הערים המעורבות ויצירת רצף טריטוריאלי. חלק מרכזי בתוכנית ד' היה מבצע נחשון שהחל ב-3 באפריל ושמטרתו הייתה לפרוץ את הדרך לירושלים ולהסיר את המצור. עתה, במקום המגנה שהשקפה בשיירות, התבצעה מתקפה יזומה תוך גיוס נרחב של כ-1500 לוחמי הגנה. במבצע נכבשו כפרים ערבים שעמדו בדרך לירושלים וביניהם הכפר הערבי הקסטל שהיה למוקש המרכזי. בעקבות מבצע נחשון נפרצה לזמן מה הדרך לירושלים ואל העיר הגיעו שלוש שיירות עמוסות אספקה. השיירות היו עבור תושבי העיר כמו אוויר לנשימה וחילצום מסכנת רעב. תוכנית ד' ומבצע נחשון בתוכו שינו באופן בלתי הפיך את מאזן הכוחות במלחמה.